

David Fordyce

Türkçeye Çeviren: Burcu Demir

SİYASETNAME

AHLAK FELSEFESİNİN TEMELLERİ

BİRİNCİ KİTAP

ÖNSÖZ

[Μ]άλιστα ἐπιμελητήιον ὅπως ἕαστος ἡμῶν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀμελήσας τούτου τοῦ μαθήματος καὶ ζητητῆς καὶ μαθητῆς ἔσται, ἐάν ποθεν οἶός τ' ἤμαθειν καὶ ἐξευρεῖν, τίς αὐτον ποιήσει δυνατὸν καὶ ἐπιστήμονα, βίον καὶ χρηστὸν καὶ πονηρὸν διαγιγνώσκοντα, τὸν βελτίω ἐκ τῶν δυνατῶν ἀεὶ πανταχοῦ αἰρεῖσθαι, [καὶ] ἀναλογιζόμενον πάντα τὰτα τὰ νῦν δὴ ῥηθέντα, ζυντιθήμενα ἀλλήλοις καὶ διαιρούμενα πρὸς ἀρετὴν βίου πῶς ἔχει, εἰδῆναι, τί κάλλος πενία ἢ πλοῦτος κραθῆναι καὶ μετὰ ποίας τινὸς ψυχῆς ἔξεως κακὸν ἢ ἀγαθὸν ἐξεται, [καὶ τί εὐγύνειαι καὶ δυσγύνειαι καὶ ἰδιωτεῖαι καὶ ἰσχυεὶς καὶ ἀσθήνεια καὶ εὐμάθειαι καὶ δυσμάθειαι]* καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν φύσει περὶ ψυχῆν ὄντων καὶ τῶν**

Plat. de Repub. Lib. 10.

* Parantez içindeki kısım orijinal metinde atlanmıştır.

** Plato, *The Republic*. X.618c–d.

Her birimiz tüm dikkatimizi -diğer tüm çalışma alanlarının aleyhine olacak şekilde- herhangi bir yerde keşfedebileceği ve ortaya çıkarabileceği, kendisine iyi bir yaşamı kötü bir yaşamdan ayırt etme yetkinliğini ve bilgisini verebilecek ve herhangi bir anda kendisini çevreleyen tüm olasılıklar arasından daha iyi bir yaşamı seçebilecek herhangi birinin olup olmadığını bulmaya ve keşfetmeye vermek zorundayız. İnsan, bahsettiğimiz her şeyi tartmalı, böylece bunların iyi bir yaşam sürme konusunda tek başlarına ya da bir arada nasıl bir etkiye sahip olduklarını bilmelidir. İyi görünümün yoksullukla ya da zenginlikle, falanca zihinsel durumla bir araya gelmesinin iyi ya da kötü sonuçları nelerdir? Yüksek ve düşük doğum [siyasete katılım ve katılımsızlık, fiziksel güç ve zayıflık, zeka ve aptallık, vb] gibi doğuştan gelen ve sonradan edinilen özelliklerin çeşitli kombinasyonlarının etkileri nelerdir? Aklın doğasını göz önünde bulundurabilmeli ve böylece tüm alternatifler arasından daha iyi ve daha kötü bir yaşam arasında rasyonel bir seçim yapabilmelidir.” Platon, *Republic*, çev. Robin Waterfield (Oxford: Oxford University Press, 1993), 376.

Bir önceki alıntıda köşeli parantezler Fordyce tarafından atlanan kelimeleri göstermektedir.

İnsani bilgi, filozoflar tarafından insani araştırmanın çeşitli konuları hakkında edinilen az ya da çok kapsamlı görüşlere göre farklı dallara ve çeşitli bölümlere ayrılmıştır.

Büyük bir Filozof bilgiyi üç genel alana ayırmıştır: Tarih, şiir ve felsefe; bunları zihnin üç farklı gücü olan hafıza, hayal gücü ve akıl ile ilişkilendirmiştir. Hafıza, bilginin malzemeleri olan gerçekleri veya fikirleri saklar. Hayal gücü bunları farklı kurgular veya resimler halinde sıralar ve birleştirir. Akıl bunların farklılıklarını, bağlantılarını ve karşılıklı ilişkilerini gözlemler ve bunlar hakkında tartışır.

Nihai olan, “Var olan her şeyin bilgisi”^{***} ya da “İnsani ve İlahi Şeylerin Bilimi”^{****} olarak tanımlanan felsefenin asıl işidir. Bu tanıma göre amacı evreni ya da varlıkların bütünüdür. İlah ve eserleri, bunların doğaları, güçleri, işleyişleri ve bağlantıları hakkında insan tarafından bilinebilecek her şeyin izini sürer.

Bu bağlamda, tanımımızı daha kesin hale getirmek gerekirse felsefe, evrenin ya da doğanın, güçlerinin, işleyişlerinin ve bağlantılarının ilgisi ve bunlardan çıkarılan mantıklı akıl yürütmeler olarak tanımlanabilir. Doğa felsefesi, bedenin ya da maddenin özelliklerini ve işleyişlerini araştırır. Ahlak felsefesi insan doğasını, onun ahlaki güçlerini ve bağlantılarını inceler ve bunlardan eylem yasalarını çıkarır. Daha kesin bir ifadeyle, “İnsanın doğasından ve durumundan yola çıkan ve onun mutluluğunda sonlandığını gösteren davranış veya görev bilimi” olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle Etik, Disciplina Morum olarak adlandırılır. Daha kısa bir ifadeyle, “Görev ve mutluluğumuzun bilgisi ya da erdemli ve mutlu olma sanatıdır.”

Sanat olarak adlandırılır zira erdemli ve mutlu olmak için bir kurallar sistemi içerir. Her kim bu kuralları uygularsa, bunu yaparak erdemli ve mutlu olmak için sürekli bir güç ve kolaylık elde eder. Aynı şekilde, bu kuralları

* Vid. Bacon. Aug. Scient. Lib. II. cap. 1. [Francis Bacon, Lord Verulam (1561-1626), projelerinden biri eğitim reformu olan bir İngiliz filozof, devlet adamı ve bilim adamıydı. De dignitate et augmentis scientiarum (1623) adlı eseri, The Advancement of Learning (1605) adlı eserinin çevirisi ve detaylandırılmasıdır. Fordyce'in Bacon'a olan hayranlığı için *A Brief Account*, paragraf 33'teki övgü dolu sözlerine bakınız].

** Fordyce, *A Brief Account* adlı eserinde bu görüşü Pythagoras'a atfetmektedir. 1. paragrafa bakınız.

*** “Bilgelik, ayrıca, kelimenin eski filozoflar tarafından tanımlandığı şekliyle, ‘insani ve ilahi şeylerin ve bu şeylerin kontrol edildiği nedenlerin bilgisidir.’” Cicero, *De Officiis*, Loeb Classical Library, p. 173

doğamızın ilkelerinden ve bağlantılarından çıkardığı ve bunlara uymanın mutluluğumuzun ürünü olduğunu kanıtladığı için de bilim olarak adlandırılır.

Sanat olmasının yanında en yüksek saygınlığa, öneme ve yarara sahip bir bilimdir. Amacı, insanın görevi ya da sürdürdüğü çeşitli ahlaki kabiliyet ve bağlantılardaki davranıştır. İşlevi, bu davranışı yönlendirmek, yükümlülüklerimizin nereden kaynaklandığını ve nerede sona erdiğini göstermektir. Amacı mutluluğa ulaşmaktır; kullandığı araçlar ise ahlaki güçlerimizin doğru davranışı için olan kurallardır.

Her sanat ve bilim az ya da çok değerli olduğundan, mutluluğumuza az ya da çok katkıda bulunduğundan, görevimizi ve mutluluğumuzu ortaya koyan bu ahlaki sanat ya da bilim, diğer tüm sanatların ve bilimlerin saygınlığının ve öneminin belirleneceği tam bir kanun ya da standart olmalıdır. Bu nedenle diğerlerinin hepsinden üstündür. Ana sanat ve ana bilimdir zira onların değerlerini tartar, bilim ölçeğindeki hiyerarşilerini ayarlar, ölçülerini belirler ve insan yaşamındaki etkinliklerini ve uygulamalarını yönetir. Bu nedenle Ahlak Felsefesi, Yaşamın Yönlendiricisi, Görgü Kurallarının Sahibi, Yasaların ve Kültürün Mucidi, Erdem ve Mutluluğun Rehberi gibi şerefli sıfatlarla onurlandırılmıştır. Bu sıfatlar olmaksızın insan bir vahşi, yaşamı da bir barbarlık ve sefalet sahnesidir.

Unsurlarını keşfetmeye çalıştığımız bilimin konusunu ve nihayetini böylece belirledikten ve onu diğerlerinden yeterince ayırt ettikten sonra, şimdi de onu sürdürme yöntemini belirlemek uygun görünmektedir. Ahlak felsefesinin yöntemi doğa felsefesi ile ortaktır; doğaya ya da gerçeğe başvurur. Gözleme dayanır ve akıl yürütmelerini açık, çürütülmemiş deneyler üzerine ya da konunun kabul edeceği en kapsamlı tümevarım üzerine kurar. Bu iki bilimde de Quid faciat & ferat Natura'yı gözlemlemeliyiz; doğa'nın nasıl etkilendiğini ve şu ya da bu durumda davranışının ne olduğunu. Başka bir deyişle, herhangi bir örnekte doğanın fenomenlerini ya da görünümünü toplamalı, bunları bazı genel ilkelere ya da işleyiş yasalarına kadar izlemeli ve sonra bu ilkeleri ya da yasaları diğer fenomenlerin açıklanmasına uygulamalıyız.

Bu nedenle ahlak felsefesi, insanın nasıl olabileceğini değil, nasıl oluştuğunu, eylemlerinin hangi ilkeler ya da eğilimler içinde ustaca çözümlenebileceğini değil, gerçekte hangi ilkeler ve eğilimlerden kaynaklandığını, eğitim, alışkanlık ya da yabancı etkilerle ne olabileceğini ya da ne yapabileceğini değil, doğası ya da özgün kurucu ilkeleri gereği ne olmak ve ne yapmak üzere oluştuğunu

sorgular, Herhangi bir işin işlevini, yararını veya hedefini, ister doğal ister yapay olsun, yapısını, içerdiği parçaları, bağlantılarını veya müşterek eylemlerini gözlemleyerek keşfederiz. Bir saatin, bir bitkinin, bir gözün ya da bir elin işlevini ve faydasını bu şekilde anlarız. Rasyonel ya da kaba bir canlı yaratık için de durum aynıdır. Bu nedenle, insanın işlevini, görevini ya da hedefini, başka bir deyişle işinin ne olduğunu ya da hangi davranışı izlemek zorunda olduğunu belirlemek için, onun yapısını incelemeli, her bir parçasını ayırmalı, birbirleriyle olan karşılıklı ilişkilerini ve bütünün ortak çabasını ya da eğilimini incelemeliyiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSANA VE BAĞLANTILARINA DAİR

İnsanın kabaca bir taslağını ya da minyatür bir tarihini verirken, onun küçük başlangıçlardan yükseldiğini, yaşamın amaçları gerektirdikçe yeteneklerini ve eğilimlerini derece derece ortaya çıkardığını, farklı aşamalardan geçerek olgunluğa doğru yavaşça ilerlediğini ve bu aşamaya ulaştığında, mezara gömülene kadar yavaş yavaş gerilediğini unutmamalıyız. Birbirini izleyen bu aşamalardaki ilerleyişinde ona eşlik edelim ve onu harekete geçiren ilkeleri ve ona eşlik eden yazgıları fark edelim ki her birinde onun hakkında tam bir görüşe sahip olabilelim.

İnsanın bebekliği. İnsan zayıf, çaresiz, narin bir yaratık olarak doğar; yiyecekten, giyecekten ve geçimini sağlama ya da savunma için gerekli olan diğer her şeyden yoksundur. Yine de birçok isteğe ve tehlikeye maruz kalan bebek, iseklerini karşılamaktan ya da tehlikelere karşı kendini güvence altına almaktan tamamen acizdir. Ancak bu kadar zayıf ve savunmasız olmasına rağmen, nazik bebeği emzirmek ve büyütme için hiçbir emeği esirgemeyen ve hiçbir tehlikeden kaçınmayan ebeveynlerinin şefkat ve ilgisinde yakın ve samimi kaynaklar bulur. Doğa, bu güçlü içgüdülerle, tıpkı güçlü bir zincir gibi, ebeveyni çocukla birleştirir ve çocuk daha en ufak bir idrak sahibi olmadan, onun tarafında en güçlü ahlaki bağ oluşmuş olur. Açlık ve susuzluk, bunlara eşlik eden veya bunlarla bağlantılı olan tüm duygularla birlikte, son derece açık ve karşı konulmaz bir şekilde etkileyici bir dil ile ortaya konulmaktadır. Çeşitli duyular çevredeki nesnelere ilişkin bildirimler ve bilgiler getirdikçe, genç seyircide giderek artan bir hayret ve hayranlığın erken işaretlerini algılayabiliriz. Parlak nesnelere ve çarpıcı sesler bir tür heyecan ve şaşkınlıkla görülür ve duyulur. Ama hiçbirinde durmadan, hevesle nesneden nesneye geçer, en yeni olandan hoşnut olmaya devam eder. Böylece yeniliğe karşı sevgi oluşur ve merak tutkusu uyanık kalır. Yavaş yavaş en tanıdık nesnelere, ebeveynlerini,

kardeşlerini ve aile içinde kendisiyle en çok iletişim halinde olanları tanımaya başlar. Onlara karşı bir düşkünlük hisseder, gittiklerinde huzursuz olur ve onları tekrar gördüğünde sevinir. Bu duygular onun tarafında ahlaki bir bağın temeli haline gelir ve bu karşılıklı sempati sayesinde ebeveynleri, kardeşleri ve ailenin diğer üyeleri ile ailevi ittifakı oluşturur. Böylece onların kaygılarıyla ilgilenmeye başlar ve kendi adına olduğu kadar onlar adına da sevinç ya da keder, umut ya da korku hisseder. Artık duyguları kendisinin ötesinde başkalarına yönelmiş olduğundan, onlardan iyi ya da kötü etkilendiği için iyi ya da kötü bir varlık olarak adlandırılır. O halde bunlar ahlaki zincirin ilk halkaları, karakterinin ilk temelleri ya da ana hatları, temsil, özgürlük ve insanlığa yönelik ilk ilkel deneyimleridir.

Çocukluk. Yuvadan dışarıya geziler yapmaya ve çevresini genişletmeye başladığında, küçük bir arkadaş çevresi oluşturur, onlarla oyun oynar ya da maceralara atılır, zekâsının elverdiği ölçüde onları yönlendirir ya da onlar tarafından yönlendirilir. Bu dönem tam anlamıyla arzu ve tutkunun yükselişe geçtiği bir dönem olsa da, hayal gücü ve entellektüel güçleri hızla gelişir ve nesnelerin çeşitli görüntüleri akıl süzgecinden geçtikçe, çeşitli zevkler oluşturur. Ebeveynleri, arkadaşları ve diğer binlerce etken onu hoş giden ya da gitmeyen fikirleri bir araya getirmeye ya da nesnelere cazip ya da itici ışıklar altında göstermeye yönlendirdikçe, bazı şeylerden zevk alır, bazılarında hoşlanmaz.

Görüşleri geliştikçe, aktif ve sosyal güçleri de aynı oranda gelişir; eylem sevgisi, taklit ve övgü, öykünme, uysallık, emir verme tutkusu ve değişime düşkünlük. Tutkuları hızlı, değişken ve her etkiye açıktır, takıntıları ve hoşnutsuzlukları hızla birbirini izler. Nesnelere karşılaştırır, eylemleri birbirinden ayırır, karakterleri yargılar ve kendisine ya da değer verdiği kişilere iyi ya da kötü göründükleri için onları sever ya da onlardan nefret eder. Bu arada kısa süre içinde kendi eylemlerinin sonuçlarının bilincine varır. Bunlar alkış toplar ya da aşağılanmaya yol açar. Birincisinde zafer kazanır, ikincisinden utanır; bunları gizlemek ister ve fark edildiklerinde yüzü kızarır. Bu güçler sayesinde kültürün uygun bir öznesi haline gelir, ahlaki bağları daha da güçlenir, davranışlarından kendisine olduğu kadar başkalarına karşı da sorumlu olduğunu hisseder ve böylece toplum ve davranış açısından giderek olgunlaşır.

Gençlik. İnsan çocukluktan gençliğe doğru ilerledikçe, tutkuları ve algıları daha geniş bir yelpazeye yayılır. Yeni haz duyuları onu yeni arayışlara davet eder; güzelliğin çekiciliğine karşı duyarlı hale gelir, cinselliğe karşı özel bir sempati hisseder ve daha önce deneyimlemediği kadar hassas bir bağ oluşturur.

Bu, yeni bir ahlaki ilişkinin çimentosu haline gelir ve tutkularına ve davranışlarına daha yumuşak bir yön verir. Bu çalkantılı dönemde dostluktan, arkadaşlıktan, idmanlardan ve meşgalelerden daha derin bir zevk almaya başlar. Hakikat, taklit ve tasarım sevgisi onda büyür. Komşuları, dostları ve memleketlileri arasında bağlantıları yayıldıkça övgüye, öykünmeye ve sosyal ilgiye olan susuzluğu daha yoğun ve aktif hale gelir. Bu arada, görünür yaradılışa damgasını vuran düzen, bilgelik ve iyiliğin o daha ulu işaretlerini ve tüm zeka ve güzelliğin kaynağı olan bir ana-aklın kendi içindeki o güçlü telkinlerini ve bazen en içsel yapısını harekete geçiren ve onu kendinden çıkarıp her şeye kadir ve her şeyi yöneten bir güce götüren o hareketin ve o özlemlerin kaynağı olduğu kadar nesnesini de hissetmeden bu kadar uzun süre yaşamış olması imkansızdır. Ruhu doğanın yaratıcısına bağlayan ve tüm bağlantıların en yücesini ve tanrısal olanını oluşturan saygı, minnettarlık, teslimiyet ve sevgi duyguları buradan doğar.

Olgunluk. İnsan artık en yüksek seviyesine ulaşmıştır, ya yeni tutkular kazanır ya da eski tutkular daha yüksek bir seviyeye ulaşır. Zira toplumla ve daha doğrudan ait olduğu belirli bir toplulukla olan bağının daha fazla farkına vararak ve bununla birlikte insan yaşamına ve onun çeşitli istek ve zevklerine dair daha geniş bir bakış açısı edinerek daha samimi dostluklar kurar, güce sarılır, onura saygı duyar, daha soğukkanlı çıkar planları ortaya koyar ve toplumun kaygılarına daha fazla önem verir. Aile bağları kurar ve buradan kaynaklanan iyilikleri kabul eder. Bu dönemin egemen tutkuları, onu yaşamın çürümelerini karşılamak için güçlü bir şekilde harekete geçirir ve merhamet ve minnet duygusu, artık tam bir dinçlik içinde olan insanı, anne ve babasının sevgi ve ilgisine karşılık vermeye, onların ihtiyaçlarını karşılamaya ve zaaflarını hafifletmeye teşvik ederek etkisini gösterir.

Yaşlılık. Sonunda insan hayatı inişe geçer ve yaşlılık kaygı, konfor sevgisi, merak, korku, beklenti ve nesli devam ettirme sevgisi ile hızla ilerler. Yaşlıların deneyimleri yönlendirmek, soğukkanlılıkları ise gençliğin hararetini yatıştırarak içindir; birincisi onlara geçmişteki aptallıkları görmeyi, ikincisi ise olayların sonuçlarını tahmin etmeyi ve en kötüsüne karşı önlem almayı öğretir.* Nitekim her yaşın kendine özgü bir zekası ve o döneme tekabül eden ve geri kalanının esenliğine katkıda bulunan bir dizi tutkusu vardır. Böylece

* Bkz. Hor. de Art. Şair. [Romalı şair Quintus Horatius Flaccus ya da Horace (M.Ö. 65-8), M.Ö. 20'lerde yazdığı Ars Poetica'da şairlere "hayatın her aşamasının özelliklerini not etmelerini ve ... değişen doğalara ve yaşlara uygun olanı vermelerini" öğütler.

bir dönemin istekleri diğzerinin kabiliyetleri tarafından sağlanır ve bir devrin zayıflıkları diğzerinin tutkuları ile örtüşür.

Her Dönemin Tutkuları. Ayrıca, tek bir döneme özgü olmayıp her yaşa ait olan ve yaşam boyunca her kişide az ya da çok etkili olan, daha az devinimli olan başka tutkular ve duygular da vardır. Bunlar özsevgi, iyilikseverlik, yaşam sevgisi, onur, utanç, umut, korku, ihtiras, hoşnutsuzluk, sevinç, keder, öfke ve benzerleridir. İlk ikisi daha soğukkanlı duygulardır; biri bireyin iyiliğine, diğzeri türün iyiliğine işaret eder. Sevinç ve keder, umut ve korku, aynı orjinal sevgi ve nefret, arzu ve hoşnutsuzluk duygularının, arzulanana ya da hoşlanılmayan nesnenin mevcut olduğu ya da olmadığı farklı koşullardan ya da konumlardan kaynaklanan değıştirilmiş halleri ya da ifadeleri gibi görünmektedir. Bunlardan da, varoluşları ve çeşitli dereceleri bakımından asıl duyguların tatmin edilmesine ya da engellenmesine bağı olan öfke, memnuniyet, güven, kıskançlık, sevgi, nefret, keder, coşku, hoşnutluk, iğrenme gibi diğzer ikincil ya da ara tutkular doğar; bunlar öncü tutkuları oluşturmazlar, daha çok onları etkisi altına alırlar.

Ortak Etkiler. İster geçici ister sürekli olsun, bu basit ama güçlü kaynaklar sayesinde, zayıf ve muhtaç olan insanın yaşamı korunur ve güvence altına alınır ve canlı, kendi sayısız ve sürekli tekrarlanan isteklerini karşılamak ve maruz kaldığı çeşitli tehlikelere ve kötülöklere karşı korunmak için bile sürekli bir eylem döngüsüne itilir. Bu bağlar sayesinde insanlar birbirlerine bağlanır, aileler oluşturur, belirli topluluklara dahil olur ve ortak bir birlik gibi, üyeleri birbirlerini hisseden ve birbirlerine sempati duyan tek bir sistem ya da beden halinde birleşirler. İnsanın yapısının kendi durumuna bu hayranlık uyandıran uyumu ve güçlerinin aşamalı evrimi sayesinde düzen korunur, toplum muhafaza edilir ve insan yaşamı, onu hem canlandıran hem de farklılaştıran tutku ve davranış çeşitliliğiyle dolar.

Yönlendirici Güç. Bu, İnsan Zihninin esas devinimlerinin kısa bir özetidir. Ne var ki, bu devinimler insanın bütünü değıldir; eyleme sevk ederler ama onu yönlendirmezler; hareketlerini yönlendirecek, güçlerini ölçecek ve uygulayacak bir düzenleyiciye ihtiyaç duyarlar. Ve bu doğrultuda, doğal olarak onların eylemlerini idare eden ve yönlendiren biri vardır. İçimizde olan, her

153-78. dizeler, Leon Golden tarafından O. B. Hardison Jr. ve Leon Golden, Horace for Students of Literature'da çevrilmiştir: *The Ars Poetica and Its Tradition* (Gainesville: University Press of Florida, 1995), 12.]

şeyi inceleyen, karşılaştıran ve tartan, farklılıkları not eden, güçleri gözlemleyen ve duyguların ve eylemlerin sonuçlarını öngören bir ilkenin bilincindeyiz. Bu güç sayesinde geçmiş zamanlara bakarız ve geleceğe doğru ilerleriz, deneyimleri toplarız, nesnelere gerçek ve karşılaştırmalı değerini tahmin ederiz, planlar kurarız, bunları uygulamak için araçlar geliştiririz ve yaşamın tüm düzenini ve işleyişini belirleriz. Genellikle akıl ya da düşünme olarak adlandırdığımız bu gücün işi, herhangi bir orijinal bildirim ya da duyum önermek değil, bunları araştırmak, incelemek ve bunlardan çıkarımlar yapmaktır.

Yargılayan ya da Onaylayan Güçler. İçimizde belirli duyguları, tutkuları ve eylemleri onaylayan ve bunların karşıtlarını onaylamayan başka bir ilkenin varlığının farkındayız. Bu içsel hakimin kararları sonucunda, bazı eylemleri ve davranış ilkelerini doğru, dürüst, iyi ve diğerlerini yanlış, dürüst olmayan, kötü olarak adlandırırız. Birincisi, sonuçlarına ve bizim çıkarımızı etkileyip etkilemediğine bakmaksızın, hemen ve kendiliğinden saygımızı, ahlaki memnuniyetimizi ve sevgimizi harekete geçirir. İkinciler doğal ve zorunlu olarak bizim hor görmemizi, küçümsememizi ve nefret etmemizi gerektirir. Duygu ve eylemlerdeki bu farklılığı algıladığımız ve buna bağlı olarak bir beğeni ya da hoşnutsuzluk hissettiğimiz bu güce genellikle vicdan ya da ahlaki duyu denir. Böyle bir gücün insan tabiatına ait olup olmadığı, herkesin kendi içinde geçenele ilişkin tecrübelerine dayandırılmalıdır.

Tutkular sadece güç ya da kuvvettir, kör dürtülerdir, şiddetle ve seçim olmaksızın hareket ederler ve nihayetinde her biri, başkalarının ya da tüm sistemin çıkarını gözetmeksizin kendi amaçlarına yönelirler. Oysa yönlendirici ve yargılayıcı güçler, tutkuların birbirlerine ve bütüne karşı taşıdıkları farklı güçleri, karşılıklı oranlarını ve ilişkilerini ayırt eder ve belirler, çeşitli liyakat derecelerini tanır ve gerek bireye gerekse türe ilişkin olarak tüm huy ve davranışı yargılar ve tutkunun kör dürtülerini, biri diğeriyle uygun bir tutarlılık ve tüm sisteme düzenli bir bağlılık içinde yönlendirme ya da dizginleme yeteneğine sahiptir.- Bu fark hatırlansın.

Tutkuların Sınıflandırılması. Bu, farklı karışımlarına, derecelerine ve oranlarına göre karakterimizi şekillendiren ve yaşamdaki davranışlarımızı yönlendiren doğamızın kurucu ilkelerinin bir hesabıdır. İnsan yaşamının farklı evrelerini dolduran bu geniş duygular dizisini gözden geçirirken, aralarındaki şu bariz ayrımı görürüz; bazıları bireyin iyiliğini gözetirken, diğerleri bizi kendimizin ötesine, türün ya da neslin iyiliğine taşır. Bu nedenle birinciler özel, ikinciler ise genel duygular olarak adlandırılmıştır. İlk türden olanlar

yaşama, zevke, güce ve benzerlerine duyulan sevgidir. Sonuncular ise merhamet, minnettarlık, dostluk, doğal sevgi ve benzerleridir. Özel tutkulardan* bazıları kızgınlık ve korku gibi yalnızca yaratılanın emniyetini ve korunmasını gözetirken, diğerleri refah, konfor, şöhret gibi bazı pozitif avantaj veya iyilikleri hedefler. Bu nedenle, nesnelere arasındaki bu farklılık nedeniyle, önceki tür savunmacı tutkular olarak adlandırılabilir. Bunlar tehlikelerimize cevap verir ve bizi yapabiliyorsak onlardan kaçınmaya, yapamıyorsak da cesaretle onlarla yüzleşmeye sevk eder.

Özel ya da Cezbedici Tutkular. Özel olumlu iyinin peşinde olan diğer özel tutku sınıfları cezbediciler olarak adlandırılabilir. Ancak biz yine de savunmacı tutkularla farklı olarak özel adını muhafaza edeceğiz. İnsanın karşılaşması gereken çok çeşitli istekleri vardır ve yaşamının çeşitli dönemlerine ve içinde bulunduğu farklı durumlara göre çeşitli zevk alma yetilerine sahiptir. Bu yüzden bunlara uygun bir özel tutkular dizisi vardır ve bunlar insanın yaşamını sürdürebilmesi ya da refahı için gerekli olan her şeyin peşinden koşmasını sağlar.

Genel Tutkular. Genel ya da sosyal duygularımız, bizi tehlikelerine karşı duyarlı kılarak ve isteklerine ilgi duymamızı sağlayarak ve böylece tehlikelere karşı korumaya ve istekleri sağlamaya teşvik ederek, başkalarıyla kurduğumuz çeşitli sosyal bağlantılara ve ilişkilere uyarlanır.

Talep. Bu tarihi insan tasviri ve onu çevreleyen figürler ve bağlantıların adil olması veya olmaması, daha çok akıl yürütme değil, ortak akıl ve ortak deneyim meselesidir. Bu nedenle, herkes içinde hissettiği deneyimine ve yaşadığı küçük veya büyük dünyada gerçekleşen olaylara dair bilgisine başvursun ve o deneyim ve bilgiye dayanarak, resmin adil olduğunu kabul etsin veya aksini belirtsin. Çünkü tasarımcı, bu deneyime ve bilgiye başvurur.

İnsanın görevini ve hedefini keşfetmek için atılacak ilk adım, onun hangi ilkelerden oluştuğunu analiz etmektir. Bir sonraki aşamada, bu içsel ilkelerin, erdemin ya da sağlam bir ahlaki mizacın ve doğru davranışın hangi düzen, oran ve ölçüde oluştuğunu düşünmek gerekir; böylece ahlaki yükümlülüğün nereden kaynaklandığını keşfedebiliriz.

* Burada Tutkuları ve duyguları ayırım yapmadan kullanıyoruz. Aralarındaki farklar daha sonra belirtilecektir.